ZEUGMA
JOURNAL OF
HEALTH RESEARCHES

Zeugma Sağlık Araştırmaları Dergisi. 2021;3(2-3):104-110

ORIGINAL ARTICLE

COVID-19 salgını döneminde uzaktan eğitim sisteminin fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü lisansüstü öğrencilerinin perspektifinden değerlendirilmesi

Erkin Oğuz Sarı[1], Zeynep İrem Bulut[1], Kamile Merve Karatel[1], Kezban Bayramlar[1], Yavuz Yakut[1]

Amaç: Çalışma COVID-19 salgını döneminde uzaktan eğitim sisteminin Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü lisansüstü öğrencilerinin perspektifinden değerlendirilmesi amacıyla yapıldı.
Yöntem: Çalışma web tabanlı, kesitsel bir çalışmadır. 25 Mayıs-25 Haziran 2020 tarihleri arasında 123 bireyden çevrimiçi anketler aracılığıyla veriler toplanarak yapıldı.
Bulgular: Çalışmaya katılan bireylerden 68'i yüksek lisans, 55'i doktora öğrencisiydi. Çalışmadan çıkarılma ya da herhangi bir veri kaybı olmadı. Uzaktan eğitim ile verilen lisansüstü dersleri örgün eğitimi karşılayabildi mi?" sorusuna bireylerin %62.9'u "Evet" yanıtını verdi. Bireylerin uzaktan eğitim lisansüstü ders verimliliğine 10 puan üzerinden, teorik dersler için ortalama 7.72 iken uygulama dersleri için 5.25 idi. Uzaktan eğitim lisansüstü derslerin örgün eğitimden daha verimli geçtiğini düşünenler %64.5'i seyahat etme vaktinden tasarruf sağladığı için bu cevabını verdi. Bireylerin pandemi sürecinden sonra lisansüstü ders programlarına eklenmesinin yararlı olacağını en çok düşündüğü ders ve konuların başında telerehabilitasyon, fiziksel inaktivite ve egzersiz alışkanlığı, ev içi fiziksel aktiviteler, salgın/pandemik hastalıklarda fizyoterapi ve pulmoner rehabilitasyon geliyordu.
Sonuç: Uzaktan eğitimin örgün eğitime alternatif bir yöntem olduğu ve pandemi sonrasında da ders programlarının değişen çağın beklentilerini karşılama doğrultusunda güncellenmesi gerektiği sonucuna varıldı.

Anahtar kelimeler: Uzaktan eğitim, fizyoterapi ve rehabilitasyon, lisansüstü eğitim.

Evaluation of the distance education system from the perspective of physiotherapy and rehabilitation graduate students during the COVID-19 pandemic

Purpose: The study was conducted to evaluate the distance education system from the perspective of graduate students of the Department of Physiotherapy and Rehabilitation during the COVID-19 epidemic.
Methods: The study is a web-based, cross-sectional study. Data were collected from 123 individuals through online surveys between 25 May and 25 June 2020.
Result: Of the individuals participating in the study, 68 were graduate students and 55 were doctoral students. There were no exclusions or data loss. 62.9% of the individuals answered "Yes" to the question of whether the postgraduate courses given by distance education could meet the formal education. Individuals' distance education graduate course efficiency was over 10 points, while the average was 7.72 for theoretical courses, it was 5.25 for practical courses. 64.5% of those who think that distance education graduate courses are more productive than formal education gave this answer because it saves their travel time. Telerehabilitation, physical inactivity and exercise habits, physical activities at home, physiotherapy and pulmonary rehabilitation in epidemics/pandemic diseases were the most important courses and subjects that individuals thought would be beneficial to be added to their graduate curriculum after the pandemic process.
Conclusion: It was concluded that distance education is an alternative method to formal education and that the curriculum should be updated to meet the expectations of the changing age after the pandemic.

Keywords: Distance education, physiotherapy and rehabilitation, postgraduate education.

Sarı EO, Bulut Zİ, Karatel KM, Bayramlar K, Yakut Y. COVID-19 salgını döneminde uzaktan eğitim sisteminin fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü lisansüstü öğrencilerinin perspektifinden değerlendirilmesi. Zeugma Health Res. 2021;3(2-3):104-110. *Evaluation of the distance education system from the perspective of physiotherapy and rehabilitation graduate students during the COVID-19 pandemic*

1: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Gaziantep/Türkiye.
Corresponding author: Erkin Oğuz Sarı: eoguz.sari@hku.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-7770-4581
Received: September 27, 2021. Accepted: November 23, 2021.

İnsanlık, 2020'nin başında Çin'in Wuhan kentinden çıktığı iddia edilen bulaşıcı bir virüs tehdidi ile yüzleşmek zorunda kalmıştır. Bu virüs, hızla tüm dünyaya yayılarak farklı önlem ve kısıtlamaları beraberinde getirmiş ve dünyanın her yerinde insan hayatının her yönünü değiştirmiştir [1]. Salgından en çok etkilenenler arasında sağlık sektöründen sonra eğitim sektörü gelmiştir. Birleşmiş Milletler'den elde edilen verilere bakıldığında Dünyada 770 milyon kişilik bir öğrenci kitlesi okul ve üniversitelerin kapanmasından etkilenmiştir [2].

COVID-19 adı verilen bu salgında, bulaşıcılığın önlenmesi için sosyal mesafe oluşturmak ve teması azaltmak yönünde kısıtlamalara gidilmiştir. Uzaktan eğitim modeli pandemi döneminde dünyanın birçok yerinde eğitim faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için en uygun alternatif olarak belirlenmiştir [3]. Türkiye'de ise 2019-2020 akademik yılı bahar döneminin tamamen uzaktan eğitim yolu gerçekleştirileceği YÖK tarafından ilan edilmiştir.

Uzaktan eğitim, ders materyallerinin, öğrencilere elektronik ortamda hızla iletilebilmesi, bu materyalleri 7/24 kullanabilme gibi avantajları ile modern ve etkin bir öğrenme biçimidir [3]. Özellikle lisansüstü öğrencileri, eğitimlerini farklı şehirlerden katılım sağlayarak sürdürebilmektedir. İklimsel, ekonomik ve coğrafi zorluklar nedeniyle oluşabilen devam sorunu da bu eğitim biçiminde çözümlenebilmektedir [4]. Ancak, uzaktan eğitimin avantajları gibi dezavantajları da bulunmaktadır. Asenkron biçimde verilen derslerde, öğrencinin öğretim üyesi ile anlık iletişim kuramaması, öğrencinin sınıftaki sosyallikten uzak kalması, interaktif bir ortam sağlanamaması gibi sorunlar ortaya çıkarmıştır [5]. Bunun yanında, bağlantı maliyeti, yetersiz teknolojik beceri, bağlantı kopuklukları, bölgelerin altyapı yetersizlikleri gibi sebepler ile uzaktan eğitimin etkinliğinin azalabileceği araştırmalarda yer almaktadır [6, 7]. Özellikle lisansüstü eğitimde, tartışma ortamının ve interaktif olmanın gerekliliği düşünüldüğünde, uzaktan eğitimin dezavantajlı yanlarının da olduğunu belirtilmektedir. Bunun yanı sıra pandemi dolayısıyla kapatılan kurumlar nedeni ile öğrencilerin akademik çalışmaları da olumsuz yönde etkilenmiştir [8, 9].

Keskin ve Kaya (2020), lisans ve lisansüstü öğrencilerine yaptığı anket ile salgın sürecinde uzaktan eğitime yönelik geri bildirimleri almıştır. Sonuçlara göre, öğrencilerin %49.9'unun bu dönemde öğretim üyeleri ile iletişiminin zorlaştığını ortaya çıkarmıştır. Ek olarak, eğitim süresince teknik sorunların yaşandığını belirtmişlerdir [10]. Yılmaz (2020), Fizyoterapi ve Rehabilitasyon öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin tutumlarını incelediği çalışmada, uygulamalı dersler için alternatif metotların bulunmasının gerekli olduğunu raporlamıştır. Araştırmada, lisans öğrencilerin %87.5'i uygulamalı derslerde, %78.5'i ise teorik derslerde için uzaktan eğitimin verimliliğini düşük bulunmuştur. Öğrencilerin %90.3'ünün örgün, %9.7'si ise uzaktan eğitimi tercih ettiğini belirtmiştir [11]. Bizim çalışmamızda lisansüstü öğrencilerinin perspektifinden değerlendirilmiş olup derslerde verimlilik yüksek bulunmuştur.

Uzaktan eğitim deneyimi ile ilgili pandemi sürecinde yapılan araştırmalar literatürde mevcuttur. Bu deneyimin, uygulamalı dersleri fazla olan Fizyoterapi ve Rehabilitasyon gibi bölümlerdeki öğrencilerdeki etkisi daha farklı olabileceği göz önüne alınmalıdır. Çünkü, uzaktan eğitimde, teorik derslerde verimlilik sağlanabilse de fizyoterapi eğitiminde yer alan 2. Sınıftan itibaren işlenen uygulamalı dersler ve staj olanakları veya lisansüstü eğitiminde klinik derslerin uygulamasının zorluğu düşünüldüğünde, verimlilik bakımından diğer bölümlerden farklılık gösterebilmektedir. Gelecekteki sürecin belirsiz olması uzaktan eğitimin kullanımını gerektiren öğrenme sistemlerinin, eğitimde yer alabileceğini göstermektedir [3]. Ancak, bu sürecin doğru ilerletilebilmesi için uzaktan eğitim döneminde öğrencilerin perspektiflerinden görüşlerinin bilinmesi önemlidir [10]. Bu çalışmanın amacı, COVID-19 salgını döneminde uzaktan eğitim sisteminin Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü lisansüstü öğrencilerinin perspektifinden değerlendirilmesidir. Çalışma sonucunda uzaktan eğitimle ilgili deneyimlerden yola çıkarak öneriler verilmesi, eksikliklerin giderilmesi ve verimliliği artıracak etkili stratejilerin geliştirilmesine ışık tutmak istenmektedir.

YÖNTEM

Çalışma web tabanlı, kesitsel bir çalışmadır. 25 Mayıs-25 Haziran 2020 tarihleri arasında bireylerden çevrimiçi anketler aracılığıyla veriler toplandı. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 28.05.2020 tarihinde 2020/036 karar numaralı onay alındı. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olup, katılımcılar çalışma hakkında bilgilendirilmiş ve çalışma öncesi onay alınmıştır.

Çalışmaya; Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora eğitimine devam eden Hasan Kalyoncu Üniversitesi'nden 37, Dokuz Eylül Üniversitesi'nden 12, Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nden 4, Marmara Üniversitesi'nden 39, Medipol Üniversitesi'nden 21 ve Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nden 10 kişi olmak üzere toplamda 123 lisansüstü öğrenci dahil edildi. Çalışmaya dahil edilme kriterleri; Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü'nde lisansüstü öğrencisi olmak, uzaktan eğitim almış ve/veya alıyor olmaktı. Anket çalışmasında öncelikle onayları sorulmuş olup anket doldurma işlemine onay verilmesinden sonrasında geçilmiştir. Onay vermeyen bireyler anketin devamını görememiştir. Çalışmaya dahil edilmeme kriterleri; çalışmaya gönüllü olmama ve lisansüstü eğitim seviyesinde olunmamasıdır.

Anket; uzaktan eğitimin verimliliği, uzaktan eğitimin örgün eğitim ile karşılaştırılması, eksik ve güçlü yanları, tez savunma ve yeterlilik sınavlarını nasıl etkilediği ile ilgili soruları içermekteydi. Verimlilik likert puanlaması ile 0-10 arasında, uzaktan eğitimin örgün eğitimi karşılaması evet/hayır ile eksik-güçlü yanlar ile sınavların değerlendirilmesi çoktan seçmeli işaretleme ile değerlendirilmiştir.

Verilerin İstatistiksel Analizi

İstatistiksel analizler, SPSS 23.0 (SPSS Inc, Armonk, ABD) programı kullanılarak yapıldı. Verilerin frekans ve yüzdelik oranları hesaplandı.

BULGULAR

Çalışmaya katılan bireylerden 68'i yüksek lisans, 55'i doktora öğrencisiydi.

"Uzaktan eğitim ile verilen lisansüstü dersleri örgün eğitimi karşılayabildi mi?" sorusuna bireylerin %62.9'u "Evet" yanıtını verdi.

Teorik ve uygulamalı derslerin verimliliği 10 puan üzerinden değerlendirildiğinde teorik dersler için ortalama 7.72, uygulama dersleri için 5.25 puan verdiler. Bireylerin uzaktan eğitim ile alınan lisansüstü ders verimliliğine, 10 üzerinden verdikleri puanlar Tablo 1'de verildi.

Tablo 1. Bireylerin uzaktan eğitim ders verimlilik puanları

Puan	Frekans	Yüzdelik (%)
1	1	0.8
3	3	2.4
4	3	2.4
5	8	6.5
6	15	12.2
7	22	17.9
8	25	20.3
9	22	17.9
10	24	19.5

Uzaktan eğitim formatında verilen lisansüstü derslerin örgün eğitimden daha verimli geçtiğini düşünenlerin seçtiği (birden fazla işaretleme yapılabilen) temel faktörler ve yüzdelikleri şu şekildeydi: Seyahat etme vaktinden tasarruf sağladığı için (%64.5), daha etkin bir öğrenme yöntemi olduğu için (%21), örgün eğitime kıyasla daha uzun süreli ders işlenebildiği için (%28.2), ders, fiziksel ve çevresel faktörlerden etkilenmediği için (%34.7).

Pandemi sürecinden sonra alınan lisansüstü derslerden bireylerin uzaktan eğitim ile devam etmesini istedikleri (birden fazla işaretleme yapılabilen) ve yüzdelikleri şu şekildeydi: Araştırma etiği ve metodolojisi (%64.5), seminer (%66.9), bilimsel makale yazımı (%62.9), Fizyoterapi ve Rehabilitasyon'da klinik araştırma ve analiz (%40.3), Fizyoterapi ve Rehabilitasyon'da kanıta dayalı uygulamalar (%37.1), Fizyoterapi ve Rehabilitasyon'da ölçme ve değerlendirme (%27.4).

Bireylerin pandemi sürecinden sonra lisansüstü ders programlarına eklenmesinin yararlı olacağını en çok düşündüğü ders ve konular: Telerehabilitasyon, fiziksel inaktivite ve egzersiz alışkanlığı, ev içi fiziksel aktiviteler, salgın/pandemik hastalıklarda fizyoterapi, salgın/pandemik hastalıklarda pulmoner rehabilitasyon şeklindeydi.

Bireylerin pandemi sonrası yeni süreçte lisansüstü eğitimde tercih ettikleri eğitim şekli Tablo 2'de sunuldu.

Tablo 2. Bireylerin pandemi sonrası için lisansüstü eğitim şekli tercihi

Tercih	Frekans	Yüzdelik (%)
1	23	18.7
2	22	17.9
3	49	39.8
4	29	23.6

* (1: Örgün eğitim, 2: Uzaktan eğitim, 3: Derslerin teorik kısımlarının uzaktan eğitim, pratik kısımlarının örgün eğitim ile devam etmesi, 4: Sadece bazı teorik derslerin uzaktan eğitimle devam etmesi)

Bireylerin pandemi sürecinde lisansüstü tezlerinin durumu Tablo 3'te verildi.

Tablo 3. Bireylerin pandemi sürecindeki lisansüstü tez durumları

Tezin Durumu	Frekans	Yüzdelik (%)
1	80	65.0
2	17	13.8
3	15	12.2
4	2	1.6
5	2	1.6
6	7	5.7

* (1: Tez döneminde değilim, 2:Tezimi durdurdum, 3: Tezime aynı şekilde devam ettim, 4: Tezimde bulunan değerlendirme ve/veya tedavi parametrelerini telerehabilitasyon ile uyguladım, 5: Tezimi tamamen değiştirdim, 6: Kaydımı dondurdum.)

Bireylerin %5.6'sı yüksek lisans/doktora tez savunma sınavının bu süreçte ertelendiğini, %4.8'i ise uzaktan çevrimiçi programla yapıldığını belirtti. Ayrıca bireylerin %37.1'i tez savunma sınavlarının yüz yüze yapılmasını, %33.9'u ise uzaktan çevrimiçi programla yapılmasını istediğini belirtti.

Bireylerin %13.7'si doktora yeterlilik sınavının bu süreçte ertelendiğini, %4'ü ise uzaktan çevrimiçi programla yapıldığını belirtti. Ayrıca bireylerin %32.3'ü yeterlilik sınavlarının yüz yüze yapılmasını, %29'u ise uzaktan çevrimiçi programla yapılmasını istediğini belirtti.

Yüksek lisans/doktora tez savunma sınavı/doktora yeterlilik sınavı uzaktan çevrimiçi olarak yapılan bireylerin deneyimlerinin (birden fazla işaretleme yapılabilen) frekans ve yüzdelik oranları Tablo 4'te sunuldu.

Tablo 4. Uzaktan çevrimiçi olarak lisansüstü sınav yapılan bireylerin deneyimleri

Uzaktan Çevrimiçi Sınav	Frekans	Yüzdelik (%)
1	5	16.2
2	2	6.4
3	5	16.2
4	9	29
5	10	32.2

* (1: Teknolojik olarak aksaklıklar yaşadım, 2: İletişim olarak kendimi iyi ifade edemedim, 3: Çok fazla heyecanlanmama ve kaygılanmama neden oldu, 4: Kendimi daha iyi ifade edebildim, 5: Az heyecanlanmamı ve kaygılanmamı sağladı.)

TARTIŞMA

COVID-19 pandemi sürecinde eğitimin devamlılığı uzaktan eğitim ile sağlandı. Çalışmamızda COVID-19 salgını döneminde uzaktan eğitim sisteminin Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü lisansüstü öğrencilerinin perspektifinden değerlendirildi ve lisansüstü öğrencilerinin çoğunun uzaktan eğitimden memnun oldukları gösterildi.

Keskin ve Özer Kaya (2020) Fizyoterapi ve Rehabilitasyon öğrencilerinde yaptıkları çalışmada teorik derslerdeki verimlilik uygulamalı derslerdeki verimlilikten yüksek çıkmıştır [10]. Rad ve arkadaşları (2021) da diş hekimliği fakültesi öğrencilerinde yaptıkları çalışmada, klinik olmayan dersler için ders verimliliğini yeterli düzeyde bulmuşlardır [12]. Bizim çalışmamızda da bu çalışmalara benzer sonuçlar görülmektedir. 6 farklı üniversitede yer alan Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü lisansüstü öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda verimliliklerinin uygulama derslerine göre teorik derslerde daha fazla olduğu görülmektedir. Pandemi döneminden sonra eğitim tercihi olarak daha yüksek orada teoriklerin uzaktan uygulamaların yüz yüze olarak tercih ettikleri belirtildi. Ayrıca uzaktan eğitim ile verilen lisansüstü dersleri örgün eğitimi %69 oranında karşılayabildiği görüldü.

Lisans ve lisansüstü öğrencilerinde yapılan çalışmalarda farklı düşünceler dile getirilmiştir. Yapılan bazı çalışmalarda kampüse gidiş gelişlerde harcanan zamandan tasarruf edildiği için uzaktan eğitim tercih edilmiştir [5,12,13,14]. Ancak genele bakıldığında yarı yarıya oranında uzaktan eğitim ve örgün eğitim seçildiği görüldü [5]. Arar ve arkadaşlarının (2021) yaptığı çalışmada da zamandan tasarruf etmek avantaj olarak görülürken iletişim, etkileşim ve internet alt yapısı sorunları dezavantaj olarak dile getirildi [15]. Farklı olarak Gül ve Arabacı'nın (2018) yaptıkları çalışmada ise katılımcıların çoğu uzaktan eğitimden memnun kalmadıklarını dile getirmişlerdi [16]. Bizim çalışmamızda ise uzaktan eğitim sayesinde seyahat etme vaktinden tasarruf edilerek avantajlı olduğu ve örgün eğitimi karşılayabildiği bulundu.

Öz Ceviz ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında lisans öğrencileri %81 oranında uzaktan ile devam etmek istediklerini bildirmişlerdir [17]. Bizim çalışmamızda farklı olarak pandemi döneminde deneyimlenen lisansüstü uzaktan eğitimin, pandemi sürecinden sonra da birçok derste bu şekilde devam etmek isteyen öğrenci oranı yüksek bulundu. Çalışmamızda uzaktan eğitimi tercih etme oranı yüksek olan derslerin (seminer %66.9, araştırma etiği ve metodolojisi %64.5 dersleri gibi) daha çok teorik iken uzaktan eğitimi tercih etme oranı düşük olan derslerin (fizyoterapi ve rehabilitasyonda ölçme ve değerlendirme %27.4) daha çok uygulama ağırlıklı dersler olduğu dikkat çekmektedir. Literatürde Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü lisansüstü derslerini ayrı ayrı değerlendiren başka bir çalışma bulunmamıştır.

Öğrencilerin pandemi sürecinden sonra lisansüstü ders programlarına eklenmesinin yararlı olacağını düşündüğü ders 'Telerehabilitasyon'du. Bu bilgiler doğrultusunda değişen dünya şartlarına adapte olarak uzaktan eğitim derslerinin verimliliği konusunda çalışmalar yapılmalı ve eğitim programları bu yönde revize edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Öğrenciler yüksek lisans/doktora tez savunma sınavları hakkında %37.1'ü yüz yüze, %33.9'u uzaktan çevrimiçi; doktora yeterlilik sınavları hakkında ise %32.3'ü yüz yüze, %29'u ise uzaktan çevrimiçi yapılmasını istediklerini belirtmişlerdir. Bu cevaplar doğrultusunda eğitimde uzaktan çevrimiçi tercih oranı daha fazlayken, sınavlarda ise yüz yüze tercih oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Uzaktan eğitimi tercih etme sebebinin zamandan tasarruf olduğunu düşünmekteyiz. Yüksek lisans/doktora tez savunma sınavı ya da doktora yeterlilik sınavı uzaktan çevrimiçi olarak yapılan 31 bireyin deneyimleri sorguladığında %29'u 'kendimi daha iyi ifade edebildim', %32.2'si ise 'az heyecanlanmamı ve kaygılanmamı sağladı' cevabını vermişti. Uzaktan çevrimiçi sınav deneyimi olan bireylerde daha yüksek oranlarda iyi ifade edebilme ve az heyecan olduğu görülmekte olup daha az oranlarda ifade edememe ve heyecanlanma durumu saptanmıştır. Bu bilgiler doğrultusunda uzaktan çevrimiçi sınavların lisansüstü öğrencilerini olumsuz yönde etkilemediğini ve hatta avantajları olduğunu düşünmekteyiz.

Lisansüstü öğrencilerinin sınav tercih istekleri sorgulandığında daha çok yüz yüze tercihi olsa da uzaktan çevrimiçi sınavı deneyimleyen bireylerin bu durumdan olumsuz etkilenmeyip avantaj olarak algıladıkları görülmektedir. Bu konuda daha çok sayıda lisansüstü öğrencisinin deneyimlerinin araştırılacağı çalışmalara ihtiyaç vardır.

SONUÇ

Uzaktan eğitimin daha verimli ve yüz yüze eğitime seçenek olabilmesi için, öğrencilerin ve akademisyenlerin geri bildirimlerine gerek vardır. Lisansüstü öğrencilerinin bakış açısını değerlendirdiğimiz bu çalışmamıza ek olarak lisansüstü eğitimciler bakış açısından değerlendirildiği çalışmalara gerek vardır. Bu şekilde eğitimin kalitesini hem öğrenci hem de eğitimci başlığı ile iki yönlü değerlendirerek daha kapsamlı yorumlarda bulunmamızı sağlayabilir. Çalışmamızın sonucu olarak teorik derslerde daha ağırlıklı olmakla birlikte uzaktan eğitimin örgün eğitimi karşıladığı görülmektedir ve özellikle il dışı öğrencisi çok olan lisansüstü eğitim kurumlarının uzaktan eğitimi bir seçenek olarak değerlendirerek bu doğrultuda planlamalar yapması gerektiği düşünülmektedir.

Teşekkür: *Yok.*

Çıkar çatışması: *Yok.*

Finans: *Yok.*

KAYNAKLAR

1. Paudel P. Online education: Benefits, challenges and strategies during and after COVID-19 in higher education. International Journal on Studies in Education. 2021;3(2), 70-85.
2. Zhong R. The coronavirus exposes education's digital divide. The New York Times.2020;18.
3. Telli SG ve Altun D. Coronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. Üniversite Araştırmaları Dergisi. 2020;3(1), 25-34.
4. Kaya M vd. Lisansüstü Eğitim Programlarında Uzaktan Eğitim Uygulamasına Yönelik Eğitim Bilimleri Bölümü' Akademisyenlerinin Görüşleri. Electronic Journal of Social Sciences, 16. 2017. doi: 10.17755/esosder.328632
5. Afşar B ve Büyükdoğan B. COVID-19 Pandemisi Döneminde İİBF Ve SBBF Öğrencilerinin Uzaktan Eğitim Hakkındaki Değerlendirmeleri. Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2020;(5), 161-182.

6. Feng XL et al. A brief discussion about the impact of coronavirus disease 2019 on teaching in colleges and universities of China. In 2020 International Conference on E-Commerce and Internet Technology (ECIT), IEEE. (2020 April;pp. 167-170).
7. Mok KH, Xiong, W, Ke G and Cheung JOW. Impact of COVID-19 pandemic on international higher education and student mobility: Student perspectives from mainland China and Hong Kong. International Journal of Educational Research. 2021;105, 101718.
8. Khalili H. Online interprofessional education during and post the COVID-19 pandemic: a commentary. Journal of Interprofessional Care. 2020;34(5), 687-690.
9. Zheng, F, Khan NA and Hussain S. The COVID 19 pandemic and digital higher education: Exploring the impact of proactive personality on social capital through internet self-efficacy and online interaction quality. Children and Youth Services Review. 2020;119, 105694.
10. Keskin M ve Özer Kaya D. COVID-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2020;5(2), 59-67.
11. Yılmaz NA. Yükseköğretim Kurumlarında COVID-19 Pandemisi Sürecinde Uygulanan Uzaktan Eğitim Durumu Hakkında Öğrencilerin Tutumlarının Araştırılması: Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü Örneği. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2020;3(1), 15-20.
12. Rad FA et al. Rapid transition to distance learning due to COVID-19: Perceptions of postgraduate dental learners and instructors. Plos one. 2021;16(2), e0246584.
13. Genç SZ, Engin G ve Yardım T. Pandemi (Covid-19) Sürecindeki Uzaktan Eğitim Uygulamalarına İlişkin Lisansüstü Öğrenci Görüşleri. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi. 2020;(41), 134-158.
14. Tüzün F ve Toraman NY. Pandemi döneminde uzaktan eğitim memnuniyetini etkileyen faktörler. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,. 2021;14(3), 822-845.
15. Arar T, Öneren M ve Yurdakul G. Covid-19 Kapsamında Uzaktan Eğitim Sürecinin Lisansüstü Öğrencilerin Algısındaki Yeri: Kırıkkale Üniversitesi Örneği. Üniversite Araştırmaları Dergisi. 2021;4(2), 154-167.
16. Gül İ ve Arabacı İB. Uzaktan Eğitimle Öğrenim Gören Eğitim Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencilerinin Programa İlişkin Görüşleri. Sosyal Bilimler Arastirmalari Dergisi. 2018;8(1).
17. Ceviz N vd. Covid 19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen değişkenlerin analizi. Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi. 2020;3(2), 312-329.